

הרב דוד לוי

כולל פוניבז'

ביקור התמיד בימי המצור

א.

פתיחה

בעת צרו אויבים על חומות ירושלים הבצורות, "לא האמינו מלכי ארץ, וכל יושבי תבל כי יבוא צר ואויב בשערי ירושלים" (איכה ד, יב). בהתבוננות בכתוב זה נראה, כי לא היה בכל יושבי תבל, אדם שיחשוב כי יוכלו לפרוץ את שערי ירושלים^א. אולם, כאשר גרמו עוונות כהניה ונביאיה, התרגשה נבואת הזעם על חורבן ירושלים החרוטה בציפורן שמיר, והחזקה מסלעים ואבני גזית, וסבבו אויבנו את עיר הקודש והמקדש. עד אשר השליך משמים ארץ תפארת ישראל, "זנח ה' מזבחו נָאֵר מקדשו, הסגיר ביד אויב חומות ארמונתיה, קול נתנו בבית ה' כיום מועד". אולם, גם בימי צר ומצור על ירושלים בתקופותיה השונות, לא שבתה עבודת הקודש מבית המקדש - יער הלבנון, ואף באותם ימים קשים ומרים, הקריבו ישראל את קרבן התמיד. יתר על כן, בגמ' בערכין (יא, ב) מבואר, דאף בשעת החורבן עצמו, עת דרסו רגלי אויבנו בהיכל וקול נתנו בבית ה' כיום מועד, הקריבו ישראל קרבן שהזדמן להם באותה העת. ומאז ועד עתה עיינינו מייחלות, לנכתב בסיומה של מגילת איכה: "השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם", בב"א.

במאמר שלפנינו, ננסה בס"ד להעמיק חקר ולדון, כיצד יכלו להקריב ישראל את קרבן התמיד בימי המצור, כאשר העלו להם האויבים בחומה את התמיד תמורת ממון רב, והגם שלכאורה יש דין ביקור בקרבן ד' ימים, שלא התקיים. ממוצא הדברים יתבאר הנידון רחב היריעה בו עסקו קמאי ובתראי, האם ביקור מעכב בקרבן, וכן האם אפשר לבקר את הזבח קודם הקדשו.

ב.

הקרבת התמיד בימי מצור ויון ובית השמונאי

בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה. ברכות ד, א) מתואר, כי בעת שצרו מלכי יון על ירושלים, מכל מקום הקריבו ישראל תמידים שהעלו להם אויביהם בחומה: "רבי סימון בשם ר"י בן לוי, בימי מלכות

(א). יצוינו דברי האלשיך (תהילים פ, יג) כי חומות ירושלים הובקעו ע"י מלאך, שקרא בקול גדול לאויבים להיכנס, ובלא זאת לא היו חושבים שיוכלו לנגח חומות אדירות אלו: "שבא מלאך מאתו יתברך וישם רגל אחד בחומת ירושלים מכאן, ורגל אחד מכאן, ופרץ חומותיה והיה קורא קול גדול בואו לכרם שאין השומר בתוכו, השחיתו אשכול כו' שבעליה הלך לו. ועשה כן למען יערבו אל לבם ליכנס כי אלמלא כן לא האמינו מלכי ארץ וכו' כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים". האברבנאל (ירמיה מ') סבור, כי מה שנתן אל ליבו נבוכדנצר לכבוש את ירושלים, היה זה רק ע"י נבואות הזעם של ירמיה הנביא: "ואולי מזה התעורר נבוכדנצר כמו שזכרתי למעלה לעלות על ירושלים, כי לא האמינו מלכי ארץ כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים - אם לא נבואות נביאיה".

יון היו משלשלין להם שתי קופות של זהב והיו מעלין שני כבשים², פעם אחת שילשלו להם שתי קופות של זהב והעלו להן שני גדיים³, באותה השעה האיר הקדוש ברוך הוא את עיניהם ומצאו שני טלאים בלשכת הטלאים. על אותה השעה העיד ר' יודה בן אבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות⁴.

סיפור דומה בתקופת מצור אחרת מסופר בגמ' (ב"ק פב, ב): "תנו רבנן: כשצרו בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ. ובכל יום היו משלשים להם בקופה דינרין, והיו מעלים להם תמידין".

מבואר, שאף בעת סוללת המצור, היו מקריבים בכל יום את קרבן התמיד מהכבשים שהעלו להם הצרים (תמורת ממון רב), ומשמעות הדברים דאיתו קרבן שהעלו האויבים, הקריבוהו. והקשו קמאי ובתראי, כיצד התקיים דין ביקור בקרבנות אלו, שהעלו הצרים בחומה מידי יום.

ג.

כיצד התקיים דין ביקור בקרבן המצור

שורש הנידון האם ביקור מעכב, ראשיתו בגמ' בפסחים (צו, א) דילפינן לביקור ד' ימים מפסח מצרים. וכך איתא בגמ' בפסחים: "והתניא, בן בג בג אומר: מניין לתמיד שטעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה - שנאמר תשמרו להקריב לי במועדו, ולהלן הוא אומר והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר. מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה - אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה".

מעתה יקשה טובא, כפי שמקשים הגבורת ארי (תענית כט, ב) והתורת חסד (לובלין, או"ח סי' כג), וקדמם האור זרוע (פסחים, סי' רטז), איך הקריבו בימי מצור ירושלים את קרבן התמיד שהעלו הצרים מידי יום תמורת ממון רב, והלא לא היה בקרבן ביקור ד' ימים. ונשמע מכאן, שביקור ד' ימים אינו לעיכובא.

בשו"ת תורת חסד (שם) דחה את הראיה ממצור בית חשמונאי בב' אופנים: א. דהיות ואין פוחתין בלשכת הטלאים פחות מו' כבשים, אם כן בכל יום היו מקריבים את הכבשים המבוקרין מזה ד' ימים, ומכניסים את הכבשים שהעלו להם ללשכת הטלאים לביקור ד' ימים⁵. ב. יישוב נוסף כתב התורת חסד, דהיות והצרים מבחוץ היו בהם ישראלים רבים, סמכו על עדותן שביקרו

ב). יש להעיר, כיצד התקיימה הקרבת התמיד בשבת, והלא יש איסור להכניס את הכבשים מחוץ לחומות ירושלים לתוך העיר, בפרט אם שערי ירושלים ננעלים בלילה [וראה במלבי"ם (ירמיהו יז, כב), דביאר בלשון הכתוב, דאסר להוציא משא מחוץ לחומות ירושלים, מפני שדלתותיה ננעלות, ואין לה דין רשות הרבים].

ג). הרמב"ם (פיה"מ עדויות פ"ו מ"א) העתיק כן, ומשמע שגדי פסול להקרבה. וכן מבואר בספרי זוטא (ריש פרשת פנחס). וכן הוכיח מכמה דוכתי בעל האמבואה דספרי (קובץ דגל התורה ורשא סי' כט אות א'). אמנם, ראה בשיטה מקובצת (כריתות ה, א) בשם הרא"ש, דעו כשר לתמיד, וצ"ת. אמנם יש להעיר דמדברי הירושלמי ליכא להביא ראייה מוכחת דגדי פסול לתמיד, דהראב"ן (ברכות סי' קכב) גרס בירושלמי (פ"ד דברכות הנ"ל), שהעלו להם מלכי יון חזיר (ולא גדיים), ולפי זה ליכא להוכיח שגדי פסול לתמיד.

ד). כן כתב בשו"ת בנין ציון החדשות (ח"ג סי' יז).

את הכבשים ד' ימים קודם⁷¹. אולם בגבורת ארי דחה אפשרויות תירוצים אלו, וכתב שהם דוחק, דפשטא דסוגיא לא משמע הכי.

אמנם, הוכיחו הגבורת ארי והתורת חסד, מהמצור השני על ירושלים שהיה בימות מלכות יון, כדברי הירושלמי (תענית פ"ד ה"ה. ברכות ד, א שהבאנו לעיל): "רבי סימון בשם ר"י בן לוי בימי מלכות יון היו משלשלין להם שתי קופות של זהב והיו מעלין שני כבשים, פעם אחת שילשלו להם שתי קופות של זהב והעלו להן שני גדיים, באותה השעה האיר הקדוש ברוך הוא את עיניהם ומצאו שני טלאים בלשכת הטלאים. על אותה השעה העיד ר' יודה בן אבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות". ואם כן מוכח שביקור אינו מעכב, ולכך יכלו להקריב בזמן המצור אף בלא ביקור.

ראיה נוספת כתב באור זרוע (שם): "ותו מסתברא, דהואיל דשאר קרבנות אפי' לכתחילה לא בעי ביקור ד' ימים, סברא היא לומר שתמיד ופסח יהיו כשרין בלא ביקור היכא דלא אפשר". אולם, מסקנת האו"ז היא שביקור מעכב בקרבן. וכן נראה מדברי המאירי בסוכה (שם) בשם י"מ: "הא כל שהוציאו מלשכת שאין מבוקרים, אין זה טועה בדבר מצוה כלל, ואף ר' יוסי מודה בה שחייב חטאת".

ד.

ראיות שביקור מעכב בקרבן

יש להרחיב בנידון מסועף זה, האם ביקור מעכב בקרבן. הנה, מוכיח הגבורת ארי מדברי התוס' בסוכה (מב, א) דביקור ד' ימים בתמיד הוא לעיכובא. דאיתא בגמ': דהטועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה פטור: "אמר רב הונא: אומר רב היה רבי יוסי עולת העוף שנמצאת בין אגפיים, וכסבור חטאת העוף היא ואכלה - פטור". ופריך עלה: "מיתיבי, רבי יוסי אומר: השוחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו בשבת - חייב חטאת, וצריך תמיד אחר" (ונמצא, דהטועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה חייב). ומשני הגמ': "כגון שהביאו מלשכה שאינן מבוקרין". ופירש רש"י: דאין בזה צד מצוה, לפי שאין הכבשים עומדים להקרבת התמיד, וקרוב למזיד הוא.

וכתבו התוס' (שם, ד"ה שאינו מבוקר כהלכתו): "ואפי' נמצא תם, משום דטעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה, דבפרק מי שהיה טמא (פסחים צו, א) יליף לה מפסח בגזרה שוה". מוכיח הגבורת ארי מדברי התוס' הללו, דביקור ד' ימים הוא לעיכובא, דהגם שנמצא התמיד תמים, מכל מקום בלא ביקור חייב חטאת על שחיטתו בשבת, וצריך תמיד אחר⁷². ולהלן יובאו מקורות נוספים לכך שביקור מעכב בקרבן.

ה). מבואר הן בדברי הגבורת ארי והן בדברי התורת חסד, דמהני ביקור קודם הקדש הקרבן, דהלא הסכימו שאילו היו הצרים מבחין מבקרים את התמיד היה ביקורם מועיל, וכן סבירא ליה לתורת חסד. אלא שהגבורת ארי דחה זאת מטעם אחר שדוחק להעמיד כן בפשט הגמ'. והאריך להוכיח כצד זה בשו"ת הרי בשו"ת (קמא, ח"א סי' צ'). אמנם, הגבורת ארי בספרו טורי אבן (מגילה כט, ב) נסתפק בזה, ומכל מקום נראה שהוא נוטה לומר שמהני ביקור קודם הקדש.

ה.

מקורות נוספים שביקור מעכב בקרבן

מקורות נוספים לכך שביקור בקרבן התמיד מעכב, מביא הגאון הרוגוצ'בי במכתבו שנדפס בספר הזכרון עדות ליוסף (ענייני מסכת מנחות, בענין ביקור בקרבן): "מהא דאיתא בתוספתא בפסחים (פ"ה ברייתא ה'): "אמר רבי יוסי שמעתי שהשוחט (תמיד) בשבת שאינו מבוקר (שחייב) חטאת ויחזור ויביא תמיד אחר להכשירו (חוץ מן הנשחט). שנאמר (במדבר כח) (תמימים) יהיו לכם ונסכייהם, כשהן מבוקרין תמידין, כשאינן מבוקרין אינן תמידים". וכבר הוכיח כן האור זרוע (פסחים, סי' רטז).

וכן מוכיח הצפנת פענח מהתורת כהנים (פרשת ויקרא, דיבורא דנדבה ג, יג): "תמים יקריבנו תמים יקדישנו. ר' יוסי אומר תמים יקריבנו, יבקרנו ויקריבנו. א"ר יוסי שמעתי בשוחט תמיד בשבת שאינו מבוקר שהוא חייב חטאת ויביא תמיד אחר".

ו.

ביקור הקרבן שהוקרב בעת החורבן

הקרבה נוספת בזמן המצור והחורבן מצינו בגמ' בערכין (יא, ב) כי בב' בתי המקדש בשעת חורבנו, זכו ישראל להקריב קרבן ולומר שירה - קינת החורבן: "ת"ש, רבי יוסי אומר: מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב; אמרו: כשחרב הבית בראשונה, אותו היום תשעה באב היה,

(ו). וכן כתב תוס' הרא"ש (סוכה, שם). אמנם, במאירי (סוכה, שם) מבואר, דאף תמיד שעבר ביקור ד' ימים, מכל מקום אם לא ביקרו בשעת ההקרבה חייב חטאת, דביקור בשעת קרבן מעכב, אע"פ שנתבקר קודם לכן ד' ימים, עיי"ש. ולדבריו נראה דביקור ד' ימים אינו מעכב, ועיקר העיכוב הוא משום הביקור קודם הקרבה. וכן נקט ההר אפרים (הובא במנחת אברהם מנחות מט, ב) דדין ביקור המעכב הוא רק ביקור יום אחד, בעוד שביקור ד' ימים אינו אלא למצוה. וכ"כ בשו"ת תורת חסד (או"ח סי' כג) וכתב לדחוק בכוונת התוס' בסוכה, דבלא ביקור הקרבן פסול, אולם כוונת התוס' שיש דין ביקור ד' ימים למצוה, עיי"ש. אמנם יתכן דאין זה עולה בקנה אחד עם משנת המאירי, דדעת המאירי דאף אם התקיים דין ביקור, מכל מקום אם לא היה ביקור סמוך לשעת ההקרבה הקרבן פסול, בעוד שדעת האחרונים שביקור יום אחד מעכב, אולם אם היה ביקור אפי' זמן מרובה קודם ההקרבה סגי בכך.

(ז). לזכרו של הקדוש יוסף דב ויסמן הי"ד, בעריכתו של אבי מורי, הרב יצחק נתן לוי ז"ל.

(ח). בפירושו הר"ש על התו"כ מבואר דקרבן בלא ביקור יש לו גדר של בעל מום, דכתב: "וקמ"ל דביקור מעכב, ואפילו למ"ד מקלקל בחבורה פטור הכא מתקן הוא דאם עלה לא ירד". אולם, מסקנת הר"ש היא: ואת"ל דהכא כשאינו מבוקר, בעל מום גמור הוא" (וראה בחידושי מרן רי"ז הלוי, פרשת במדבר). ויש שרצו לדחות, דכוונת הר"ש היא רק למקרה שנמצא לאחר מכן הקרבן בעל מום. אמנם, ראיתי במאירי (סוכה, שם), דאף אם נמצא הקרבן כשר לאחר שחיטה, אם לא נתבקר קודם הקרבה פסול, היות וישנם מומין המשתנים לאחר מיתה. ולפי"ז אתי שפיר היטב דברי הר"ש, שקרבן שלא נתבקר פסול ויש בו דין עלו ירדו, היות וגדר ביקור הוא דחיישינן למום [ואף שנמצא תמים לאחר שחיטה, מכל מקום יש מומין המשתנים]. ויש לומר גדר בזה, דהנה במנחת חינוך (מצוה ה') הקשה שלכל קרבן יש חזקת כשרות ותמימות, ואף אם לא נתבקר קודם שחיטה כלל [ויש שהוסיפו, דהלא נבדק הקרבן ממום בשעת הקדשו]. ויש לומר בזה, דבדין ביקור הנלמד מקרא ד'תשמרו' התחדש שאין להתחשב בחזקת כשרות, ואין דנים את הקרבן ככשר כל זמן שלא יש ידיעה על תמותו, ולהכי פסול הקרבן בלא ביקור. ובדעת הר"ש משאנץ י"ל עוד, דהנה במאירי בסוכה מבואר דהחשש הוא משום פסול מום, והגם שנתבקר לאחר שחיטה, מכל מקום חיישינן שסימני המום השתנו בשחיטתו, ואם כן מבואר בדעתו ובדעת הר"ש משאנץ, דבדין 'תשמרו' התחדש לא רק שלא לדון בחזקת כשרות, אלא לחשוש לצד המום כל זמן שלא הוברר שהקרבן תמים, ומכיוון שלא יצא מחשש מום, יש בו דין עלו ירדו כדין קרבן בעל מום וכמסקנת הר"ש.

ומוצאי שבת היה, ומוצאי שביעית היתה, ומשמרתו של יהויריב היתה, והיו כהנים ולוים עומדים על דוכן ואומרים שירה, ומה שירה אמרו? וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם, ולא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו אויבים וכבשום, וכן בשניה; האי שירה מאי עבדתיה? אילימא דעולת חובה, מי הוא? בי"ז בתמוז בטל התמיד, אלא לאו דעולת נדבה! ותסברא מ"ש דעולת חובה דלא הוא, ומ"ש דעולת נדבה דהוא? הא לא קשיא: בן בקר אקראי בעלמא הוא דאיתרמיא להו". וברש"י פירש: "הא לא קשיא בן בקר בעלמא אתרמי להו - שאינו ראוי לתמיד, וראוי לעולת נדבה".

בגבורת ארי (תענית, שם) עמד בנידון יסודי בסוגיא זו. ראשית, הוא דייק מדברי רש"י אלו, דאיתרמי בן בקר שאינו ראוי לתמיד, אולם אם היה ראוי לתמיד היו מקריבין אותו משום קרבן תמיד, ולא לקרבן נדבה. אמנם, נתקשה הגבורת ארי, מדוע הוצרכה הגמ' להעמיד שאיתרמי להו בן בקר שאינו ראוי לתמיד, הלא אף אם היה זה טלה הראוי לתמיד, מכל מקום הלא בעינן שיבקר והו ד' ימים.

ואם כן קמה וגם ניצבה הקושיא, מדוע הוצרכה הגמ' להעמיד דאיתרמי להו בן בקר שאינו ראוי לתמיד, הלא כיון דמצאו זאת באקראי אם כן אף אילו היה זה טלה, היות ולא נעשה בו ביקור ד' ימים, שוב אינו ראוי להקרבת התמיד, ולהכי הקריבוהו נדבה. בהמשך דברינו ננסה בס"ד ליישב קושיא זו על פי יסודו של הגאון הרגוצ'ובי, בעל הצפנת פענח, וראה הערה^ט.

ז.

יישוב הסתירות על פי חילוקו הנפלא של הצפנת פענח בין ביקור שבת לחול

אמנם הגאון בעל הצפנת פענח במכתבו (המוכח בספר עדות ליוסף, שם): הביא ראיה מנגד, דביקור אינו מעכב בקרבן. והיא, מהא דכתב רש"י בפסחים פסחים (עא, ב) על דברי הגמ': "שחטו ונמצא בעל מום חייב", ופרש"י: "דשוגג הוא ולא אנוס דהוה ליה לבקוריה", משמע דאם לא היה בעל מום כשר, הגם שלא נתבקר מקודם לכן^ז, ואם כן, חזינן דביקור אינו מעכב^ח.

ט. השפת אמת (תענית כט, א) כתב ליישב את קושיית הטורי אבן וז"ל: "ובאמת נראה דלק"מ דכיון דביטל התמיד פשיטא דיש לעכב השה ולבקר שיהי' ראוי ליום הד' עכ"פ לתמיד דזה חיוב יותר מלהקריבו עכשיו לשם עולת נדבה, ואפי' אי הי' הביקור מעכב דייק הגמ' שפיר". אמנם, להצדיק את הצדיק דמעיקרא ואת קושיית הטו"א, י"ל דהלא ידעו היטב הכהנים, דרגשו ונקבצו גוים בהיכלו, וספק גדול אם יצליחו להקריב כלל את התמיד בעוד ד' ימים, אם כן כאשר יש לפנייהם וודאי קרבן נדבה, וספק גדול על קרבן תמיד עתידי, כלל נקוט בידינו דאין ספק מוציא מידי וודאי מצות הקרבה, ולכך לא היו מעכבים הכהנים את הקרבן ד' ימים לקרבן תמיד ספיקי עתידי.

י. אמנם, בדברי המאירי (סוכה, שם) מוכח דאף שנמצא תם לאחר שחיטה, מכל מקום הקרבן פסול. וז"ל: "וכל ששחט תמיד שאינו מבוקר, אף על פי שהביאו מלשכת המבוקרים, אחר שלא בקרו בשעת שחיטה פסול וצריך להביא תמיד אחר, ואפי' נמצא תם לאחר שחיטה, שהרבה מומין יש שאין להם בדיקה אחר מיתה, שסימנין עשויין להשתנות, ומעתה אם שחטו בשבת חייב חטאת שהרי שלא לצורך קרבן שחט" (אך ראה במנ"ח מצוה ה'). ובפשוטו לכאורה מוכח מדברי רש"י הללו, שאף ביקור יום אחד אינו מעכב בקרבן, ודלא כיסודם של ההר אפרים והתורת חסד (הובאו לעיל הערה ח).

יא. אמנם, ראה מה שכתב בשו"ת זרע אברהם (סי' ו') לדחות ראיה זו, דמיירי בפסח שני וז"ל: "ונראה דע"כ מזה ראי' דמתניתין מיירי בפסח שני דאינו טעון ביקור ולכך דווקא אם נמצא בעל מום משא"כ בנמצא תם, וז"פ".

וכתב הרוגוצ'ובר לתלות זאת בגדר היתר הקרבת קרבן התמיד בשבת, האם הוי משום עשה דוחה ל"ת, כדמשמע בגמ' ביבמות (ה, ב). או דהיתר הקרבת תמיד בשבת הוי כדינא דהירושלמי (שבועות פ"ג ה"ח): "מחלליה מות יומת - וביום השבת שני כבשים, כדיבור אחד נאמרו", וכן איתא בירושלמי נדרים (פ"ג ה"ב). הרי דהוי גדר של הגבלה באיסור שבת, ומעיקרא לא נצטוו על איסור חילול שבת ביחס לתמיד.

וכתב דאם היתר הקרבה הוא משום עדל"ת, אם כן היות ויש חיוב ביקור בקרבן התמיד בשבת (ושבת דחמירא טפי, עליו לעשותו כהלכתה), ולהכי כל זמן שלא הקריב את התמיד מבוקר כהלכתו, אם כן אין בזה קיום עשה גמור, והרמב"ם (פיה"מ נגעים יד, יג) נסתפק האם אמרינן עדל"ת במקום שאינו מקיים את העשה כהלכתו, וז"ל: "ותכלית מה שנאמר יבוא עשה וידחה את לא תעשה כאשר (יקיים) העשה על השלימות, וזה מקום ספק ועיון", עכ"ל. ומעתה מבאר הרוגוצ'ובר, דהיות ולא קיים את מצות הקטרת התמיד כהלכתה, אם כן שוב אין בזה עדל"ת כספקו של הרמב"ם⁽²⁾, והרי זה בגדר חילול שבת⁽³⁾.

ולפי זה מיישב בעל הצפנת פענח את סתירת הדברים. לעולם ביקור אינו מעכב בהקרבת תמיד בכל יום, וזהו מה שכתב רש"י בפסחים, דבמקום שנמצא הקרבן תמים, הגם שלא נתבקר כשר בדיעבד. אולם, שאני לגבי הקרבת התמיד שאינו מבוקר בשבת, דבזה חייב רבי יוסי חטאת, היות ולא קיים את מצות התמיד כהלכתו, ושוב ליכא דחייה לאיסור שבת, כדברי הרמב"ם בפיה"מ בנגעים, דבמקום שאין מקיימים את עשה בשלימות לא נדחה הל"ת.

ובזה מתיישבות השגותיו של הגבורת ארי על דברי התוס', דלעולם מצד ביקור ד' ימים אין זה לעיכובא בהכשר הקרבן, כפי שהוכיח מכמה דוכתו, ולהכי שפיר הקריבו מלכי חשמונאי את התמידין שהעלו בחומה, הגם שלא נתבקרו מקודם לכן. אמנם, מצד חילול שבת יהא חייב, שמכיוון שלא קיים מצות הקטרה שוב אין בזה עדל"ת.

ומעתה ניחא נמי קושיית הגבורת ארי על חידוש התוס', מסוגיית הגמ' בערכין שמבואר דקרבן בלא ביקור כשר לקרבן. היות וכל חידושם של התוס' הוא שביקור לעיכובא הוא רק בהקרבת שבת.

ח.

יישוב הסתירות - ביקור מעכב רק בקרבן שקדוש ועומד

יש מקום ליישב באופן אחר את השגות הגבורת ארי על דברי התוס' בסוכה שחידשו דביקור ד' ימים מעכב בקרבן, והקשה הגבור"א, מהא דשנינו שהקריבו קרבן התמיד שהעלו הצרים בחומה תמורת ארגזי זהב, והגם שלא היה בזה ביקור ד' ימים.

(ב). ראה עוד בצפנת פענח (על הרמב"ם, קונטרס השלמה, השמטה א').

(ג). ראה נידון דומה בדברי רבינו, לגבי מילה שלא כהלכתה, דחשיב כמילה שלא בזמנה וכחילול שבת, בצפנת פענח (ש"ת נ"י תשובה סז. תנינא ג, ב. הלכות יסודי התורה ה, ד). וכן לגבי הקטרת קרבן בלא מלח, דאף שהקרבן כשר, מכל מקום הוי חילול שבת (עדות ליוסף, שם).

ויתכן לחדש, דכל מה שביקור מעכב ד' ימים, הוא כאשר הוקדש הקרבן מקודם, ובזה יש חיוב מקראי דתשמרו, לבקרו ד' ימים קודם הקרבתו, כאשר יש זמן לבקרו. אמנם כאשר הוקדש הקרבן זה עתה, וליכא זמן להמתין ולבקרו, בכה"ג אין מעכב הביקור.

וראיה לדברים ממה שכתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' לה) בתשובתו להגאון האדר"ת, דהקשה קושיא חמורה, מדוע גזר רבי יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור שמא יבנה המקדש, וקשה דהלא אין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר, והיות ולא ניצב בית המקדש על תילו, אם כן לא ביקרו את התמיד ד' ימים קודם לכן, ולדברי התוס' בסוכה שביקור ד' ימים מעכב אף בדיעבד, אם כן לא יוכלו בלאו הכי להקריב את העומר ביום ט"ו ניסן, אף שבמהרה יבנה המקדש.

וכתב בשו"ת מהרש"ם: "ולענין קושיית מר הדר"ג י"ל, דהיכי דאפשר למיעבד ביקור ולא עשה, פסול, מדכתיב תשמרו, אבל היכי דלא אפשר דהרי אסור להקדיש בזמה"ז, וקודם הקדש הרי לשי' קצת פוסקים לא מהני הביקור, ועי' בט"א מגלה כ"ט שם, לכן אין הביקור מעכב".

אחר שזכינו ליסוד זה, דביקור מעכב רק כאשר הוקדש הקרבן קודם לכן והיה אפשרות לבקרו, מעתה אתי שפיר קושיותיו של הגבורות ארי. דכל דברי התוס' שיש חיוב חטאת בהקרבת תמיד בלא ביקור ד' ימים, זהו כאשר הוקדש הקרבן מלפנים והקריבו בלא ביקור דחייב חטאת, כיון דגלי בהא קרא ד'תשמרו'. משא"כ באותן קרבנות תמידין שהעלו בחומה הצרים על ירושלים, היות ולא הוקדשו מקודם לכן, ולא היו תמידין אחרים שיכולים היו להקריבם, בזה רשאים היו להקריב אף בלא ביקור ד' ימים, כיון דליכא בהא קרא דתשמרו, היות ולא היו בהקדשן ד' ימים בלא ביקור, ודוק.

ולפי האמור, יש לדחות ראיות רבות של האחרונים בנידון דברי הטורי אבן, האם מהני לבקר קודם קרבן, ויש הוכחות מכמה דוכתי שמהני לבקר קודם קרבן. אכן, לדברינו יש לדחות, דכיון שלא הוקדש הקרבן שוב אין הביקור מעכב, ויש לפלפל בכ"ז.

לאמור לעיל אתי שפיר, כיצד יכלו להקריב את קרבן התמיד בימי המצור, והגם שנאמר דביקור מעכב, מכל מקום זהו רק בקרבן שהוקדש וקיים ד' ימים לפנינו וניתן להקריבו בזמן אחר, שבו מעכב הביקור, אולם בעת סגרו אויבים על שערי ירושלים, וכל יום העלו את קרבן התמיד של אותו יום בלבד, ולא היה ניתן להשהותו, וכיון שלא הוקדש מקודם לכן ולא הועמד בדין ביקור, שוב לא היה דין ביקור מעכב, ויכולים היו להקריבו אף בלא ביקור ד' ימים, וכיסוד דברי המהרש"ם שהובאו לעיל.

ט.

סיום

יהי רצון שנזכה בקרוב בהחשת עת גאולה לעמו, ולישועת תפארת קרית אריאל, בשוב ה' שכינתו לציון וסדר העבודה לירושלים. ונזכה לקיום נבואות הגאולה, וכנבואת הנביא ישעיהו (ס, א-ז): "קומי אורי כי בא אורך, וכבוד ה' עליך זרח: כי הגה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים,

ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה: שפעת גמלים תכסך, בכרי מדין ועיפה, כלם משבא יבאו זהב ולבונה ישאן, ותהילות ה' יבשרו: כל צאן קדר יקבצו לך, אילי נביות ישרתונך, יעלו על רצון מזבחי ובית תפארתי אפאר".

